

วิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมในสัมมาอาชีวะของมรรคมืองค์ 8
ANALYSIS OF VALUES AND ETHICS IN THE RIGHT LIFE
OF THE NOBLE EIGHTFOLD PATH

¹พระอนันต์ อภินนุโท (ผากา) และ ²พระครูปลัดธรรณภัทร อุตตมปญโญ (สงวนศักดิ์)

¹ Phra Anan Adnandho (Phaka), ²Phrakhrupaladthanapat uttamapunyo,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹anan.pha@mcu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

สัมมาอาชีวะถือเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตโดยเริ่มที่การพัฒนาจิตใจ พัฒนาตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ที่มีความสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติตามแล้วทำให้เกิดปัญญา ทำให้คลายความยึดมั่นถือมั่นก่อให้เกิดความสงบกายสงบใจทำให้รู้ยิ่ง และสามารถกระทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ และคุณค่าจริยธรรมของมรรค 8 ได้แก่ คุณค่าทางจริยธรรมต่อบุคคล คือ มีคุณค่าแก่ตนเองทำให้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนเกิดกายสุจริต วชิสุจริตและมโนสุจริต และมีคุณค่าทางระบบทางสังคม เนื่องจากมรรค 8 คือ การมีสัมมาอาชีวะ เป็นจริยธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์รู้จักการไม่ละเมิดบุคคลอื่นหรือทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน จึงทำให้มนุษย์มีการเคารพระเบียบ กฎ กติกาในการอยู่ในสังคม หลักสัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมหมวดหนึ่งซึ่งอยู่ในมรรคมืองค์ 8 ที่มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมไปจนถึงการเชื่อมั่นตั้งใจมั่นในการประกอบเลี้ยงชีพหน้าที่นั้นคุณค่าทางจริยธรรมของสัมมาอาชีวะ ยังเป็นฐานในการพัฒนาจริยธรรมในระดับต่าง ๆ

¹ นักวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

ทั้งด้านการพัฒนาสังคม การเมือง ระบบการปกครอง เศรษฐกิจ และการพัฒนาระบบจริยธรรมให้สูงขึ้นไป เป็นการพัฒนาจากตนเองด้วยการรักษากาย วาจา ใจ ให้ถูกต้องชอบธรรมเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะของการพัฒนาตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: จริยธรรม, สัมมาอาชีวะ, มรรค 8, พระพุทธศาสนา

Abstract

In Buddhism, the right livelihood is considered the middle path that starting with mind development and self-development first. This is a process and method for the follower then wisdom will arise, loosen from the commitment causing peace of mind and become more aware and can cause to the end of suffering also realize the ethical values of the Noble Eightfold path such as ethical values for individuals are self-worth as a supporting factor in other words; good conduct in action, good conduct in words and good conduct in thought. Ethical values for society by the Noble Eightfold path is the right livelihood. It is an ethics that encourages human beings not to offend other people or do not cause other people to suffer causing human beings to respect the rules of living in society. The principle of right livelihood is a section of doctrine which is in the Noble Eightfold path. There is a correlation from the right opinion to the commitment to livelihood. Ethical values for the right livelihood is also a base for ethical development at various levels, including social, political, governance, economic and ethical development. It is the development of one's self through behavior, words, and mind to be righteous. This is a feature of self-improvement in accordance with the principles of integrity and ethics.

Keywords: ethics, right livelihood, eightfold path, Buddhism

บทนำ

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประทานคำสอนของพระองค์ไว้ก็เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลกและที่สำคัญพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในโลกที่แนะนำให้มนุษย์ปฏิบัติให้เกิดความหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้อย่างแท้จริง ด้วยหลักธรรมที่ได้ตรัสรู้ ล้วนแต่เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งสิ้นและมุ่งเข้าสู่แห่งความเป็นนิพพาน ผู้ปฏิบัติธรรมจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและวิธีการปฏิบัติโดยวิธีใดบ้างนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อจะได้พบกับความสุขอย่างแท้จริง พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช (2551 : 80) กล่าวถึงศีลอันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ไว้ ดังนี้ ก่อนการเจริญสติสิ่งที่จำเป็นและขาดไม่ได้ คือ การรักษาศีล เพราะศีลเป็นเครื่องกั้นไม่ให้ผู้ปฏิบัติตก ไปสู่ความชั่วหยابทางกาย ทางวาจา และเป็นเครื่องนำความสงบร่มเย็นมาสู่จิตใจของผู้ปฏิบัติ อัน เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป ผู้ปฏิบัติที่มีศีลแล้วข้ามขึ้นไปเจริญสมาธิและปัญญาจะมีโอกาส พลาดมากความจริงในการรักษาศีลเริ่มจากตนเอง โดยผู้รักษาศีลต้องมีความตั้งใจจดเว้นจากการกระทำอันมิชอบ ผู้รับศีลจะมีศีลได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติประคับประคองมิให้ล่วงละเมิดรักษาศีลมิให้ขาด หรือต่างพร้อย ด้วยการประคับประคอง กาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบของศีล รู้จักยับยั้งชั่งใจ บังคับได้อย่างมั่นคงควบคุม และฝึกรวมจิตใจให้แสดงออกต่อสิ่งที่มากระทบอย่างเหมาะสม

พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนเรื่องศีลไว้เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมในทุกด้านทางภายนอกคือด้านร่างกาย และทางภายในคือจิตใจด้วยทั้งสองทางนี้จะต้องเกี่ยวข้องกัน หรือมีความสัมพันธ์กันตามแต่เหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่จะอำนวยประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ แต่ทั้งสองต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตหรือสิทธิเสรีภาพที่ตนจะพึงมีพึงได้ และที่สำคัญมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่ประเสริฐที่สามารถงดเว้นการกระทำต่างๆ มีการเว้นจากการเบียดเบียนกันเป็นต้น มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้กล่าวไว้ว่า ศีล มีหลายอย่าง หลายระดับ ทั้ง ศีลที่เรา มักเข้าใจกันทั่วไป คือ การงดเว้นจากการทำบาป ทางกาย วาจา เป็นต้น หนทางของผู้ไกลจากกิเลส, หนทางอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมงคล 8 อันเป็นหนทางอย่างประเสริฐ เพราะทำให้ผู้อบรมบรรลุถึงความเป็นพระอริยเจ้า พ้นจากความเป็นปุถุชน และพ้นจากการเกิดในอบายภูมิโดยเด็ดขาดซึ่ง ประกอบด้วย อริยมรรค 8 ประการแต่ตัวที่เป็นศีล (มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, 2562) โดยใช้ศีล 5 เป็นมาตรฐานในการดำเนิน

ชีวิตประจำวัน พระครูวินัยธรคุณ จนทสโล (2560: 1) (ศีล เป็นข้อบัญญัติในการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเป็นข้อบัญญัติเบื้องต้น หลังพื้นฐานในการดำเนินชีวิต คนที่ปฏิบัติตาม ศีล บุคคลเหล่านั้นก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งตนเองและผู้อื่น โดยที่ศีลนั้นเป็นสิ่งที่อยู่เหนือสุด เหมือนกันศีระะ สูงสุดในร่างกายของคน ศีลเป็นสิ่งที่เย็น ไม่มีความเดือดร้อนสำหรับผู้ปฏิบัติ ศีลเป็นเรื่องปกติของคนทั่วไปในการเกิดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อบรรลุจุดหมายของชีวิต คือการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของคนในสังคม และใช้ศีลเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จะพัฒนาขึ้นไปเป็นปัญหาในระดับสังคมต่อไป พระพุทธศาสนา สอนเรื่องมรรคมีองค์ 8 ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ของทุกสิ่งทุกอย่าง โดยในแต่ละวัน ทุกคนก็จะได้พบกับความสุข ความทุกข์อยู่ตลอดเวลา เช่น ดีใจ เสียใจ สุข ทุกข์ สรรเสริญ นินทา แตกต่างกันไป ซึ่งหมายถึงการได้พบเห็นความเปลี่ยนแปลงทาง แนวทางดำเนินอันประเสริฐของชีวิตหรือกาย วาจา ใจ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์เรียกว่า อริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐ เป็นข้อปฏิบัติที่มีหลักไม่อ่อนแอ จนถึงกับตกอยู่ใต้อำนาจ ความอยากแห่งใจ แต่ก็ไม่แข็งตั้งจนถึงกับเป็นการทรมานกายให้เหือดแห้งจากความสุขทางกาย เพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางดำเนินสายกลาง ไม่หย่อนไม่ตึง แต่พอเหมาะเช่นสายดนตรีที่เทียบเสียงได้ที่แล้ว คำว่า มรรค แปลว่า ทาง ในที่นี้หมายถึง ทางเดินของใจ เป็นการเดินออกจากความทุกข์ ไปสู่ความเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ซึ่งมนุษย์และเวไนยสัตว์ทั้งหลายหลงยึดถือและประกอบขึ้นไต่ตนด้วยอำนาจของอวิชา คือ ความไม่รู้ ซึ่งอริยมรรคมีองค์ 8 หนทางดำเนินไปที่ประกอบพร้อมเพรียงกันเกี่ยวพันกันทุกข้อ ซึ่งย่อลงมาก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องของศีลในมรรคมีองค์ 8 มาวิจัย เพื่อให้ได้ทราบถึงปัญหาที่เป็นอยู่ และก็จะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นการลดปัญหาความไม่เข้าใจสภาพตามความเป็นจริงทางชีวิต จึงสมควรที่จะหาแนวทางดับทุกข์ทางกายและใจ โดยนำผลการศึกษาวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา จะทำให้ประชาชนที่ศึกษาแล้วนำไปปฏิบัติตาม ได้รับประโยชน์มีแนวทางหรือหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม เข้าใจในสภาวะของความเป็นจริง การดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว จะมีแต่ความสุขสบาย เมื่อนำหลักคำสอนเรื่องมาแก้ไขปัญหาศีลและมรรคในการดับทุกข์

ความหมายและประเภทของสัมมาอาชีวะ

คำว่า “สัมมาอาชีวะ” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ “สัมมา” และคำว่า “อาชีวะ” คำว่า “สัมมา” หมายถึง โดยชอบ ดี ถูกต้อง ถูกถ้วน สมบูรณ์ จริง แท้พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546 : 329) ส่วนคำว่า “อาชีวะ” หมายถึงอาชีพ การเลี้ยงชีวิตชอบสำหรับชาวพุทธทั่วไปที่เป็นคฤหัสถ์นั้นจะต้องไม่ทำผิดศีลธรรม ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน และเบียดเบียนผู้อื่น ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น หลอกหลวงผู้อื่นเลี้ยงชีวิต ประจบสอพลอ บีบบังคับ ทุจริตคอร์ปชั่น เป็นต้น ส่วนสำหรับบรรพชิตหรือนักบวช หมายถึง การแสวงหาลาภในทางที่ไม่ควร เย้ยปากขอเป็นคนรับใช้ การแลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงินหรือทอง และตรวจฉันทวิสามิประการต่างๆ เช่น วิชาฤกษ์ ดุยาม คูพื้นที่ คูวัยวะ เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่า หมายถึง การเลี้ยงชีวิตชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกหลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคนค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะไว้ว่า พระพุทธศาสนามองเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ โดยมุ่งเน้นด้านความต้องการแห่งชีวิตมนุษย์ คือมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย 4 พอเพียงที่จะอยู่เป็นการถือเอาหลัก เพื่อการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีกว่า คือการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา เพื่อความมีชีวิตดีงามและประสพสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป เพราะฉะนั้นคำว่า สัมมาชีพ มิใช่หมายถึงแค่การใช้แรงงานให้เกิดผลผลิต แล้วได้ปัจจัยเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่ทำให้เป็นผู้ควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิตด้วย เช่น การที่ภิกษุอยู่ในสมณะธรรมแล้วได้รับปัจจัย 4 ที่ชาวบ้านถวาย ก็เป็นสัมมาชีพของภิกษุ หรือลูกประพุดิตนเป็นลูกที่ดีสมควรแก่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ ก็พึงนับว่าเป็นสัมมาชีพของลูกแล้ว (พระธรรมปิฎก, 2545)

“สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตที่ชอบ ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรมเว้นการเลี้ยงชีพเพื่อหาไม่แสวงหามาด้วยการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ประกอบอาชีพที่เป็นภัยต่อสังคมและบ้านเมือง จงประสพแต่สัมมาชีพทุกชนิด ไม่ประกอบอาชีพทุจริต ทำให้กายใจสบายไม่ต้องคอยหลบซ่อนๆ จากศัตรูและบ้านเมือง”(ชัยวัฒน์ อุตพัฒนา, 2539)

บุญมี แทนแก้ว ได้กล่าวไว้ว่า “สัมมาอาชีวะคือ การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตเป็นอยู่อย่างมีความสุข จึงไม่ควรทำร้ายหรือทำอันตรายต่อชีวิตสัตว์ทุกชนิด การดำเนินชีวิตที่ไม่สร้างหนี้ไม่ทำกำไรแต่เป็นชีวิตที่ยังประโยชน์ เพราะพ้นจากมิจฉาอาชีวะ 5 ประการ การ

โครงการล่อลวง การตลบตะแลง การมอมตบในทางที่ผิดการเอาลาภต่อลาภ”(บุญมี แทนแก้ว, 2539 : 29)

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การทำงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นนั่นเอง

1. ประเภทของสัมมาอาชีวะ สัมมาอาชีวะสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท

1) สัมมาอาชีวะระดับโลกียะ ได้แก่ สัมมาอาชีวะที่เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลเป็นอุปธิคือการละเว้นมิจฉาชีพะ ได้แก่ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ไม่ชอบ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ

2) สัมมาอาชีวะระดับโลกุตตระ หมายถึง การเว้นขาดเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากมิจฉาอาชีวะหากพิจารณาจะเห็นว่าจุดเน้นของพระพุทธศาสนาจะเน้นที่จิตใจ เจตนา อันเป็นการกระทำที่มีเจตนาที่ดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นพร้อมทั้งยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป ประโยชน์อันพึงประสงค์ย่อมตกอยู่กับตนเอง ครอบครัว ชุมชนสังคม และธรรมชาติแวดล้อมตลอดจนถึงประเทศชาติอย่างแน่นอน

2. ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ สัมมาอาชีวะ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมากข้อหนึ่งในมัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางไปสู่ความเป็นอริยบุคคล มีจุดมุ่งหมายที่ความเป็นอรหันต์เป็นที่สุดแม้ว่าทางสายกลางฟังดูง่ายและเป็นที่น่าสนใจกว้างๆ โดยคนทั่วไป แต่แท้จริงแล้วมัชฌิมาปฏิปทาก็ยังคงเป็นปัญหาอย่างมากในทางปฏิบัติ คือเมื่อถึงขั้นปฏิบัติจริงๆต้องประสบกับความยุ่งยากไม่น้อย จำต้องระวังไม่ให้หลงเดินนอกทาง อันเป็นทางแห่งกามสุขขัลลิกานุโยคหรือเป็นทางแห่งอัตตกิลมณานุโยค ต้องระมัดระวังด้วยปัญญาอย่างมาก ซึ่งหากจะสรุปความสำคัญของสัมมาอาชีวะแล้วสามารถสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้

1) สัมมาอาชีวะเป็นทางเป็นทางแห่งความสุข : การดำเนินชีวิตของคนเราทุกคนพยายามศึกษาหาความรู้พยายามทำงาน หรือประพฤติปฏิบัติตน เพราะต่างคิดว่าความสุขเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นสิ่งที่เป็ความหวังแห่งความสำเร็จในชีวิตเป็นสิ่งดึงดูดกระตุ้นให้คนเราเกิดความพยายามประพฤติปฏิบัติโดยที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยก็เพราะความต้องการพ้นจากทุกข์ซึ่งในทางพุทธศาสนาความสุขสูงสุดก็คือ พระนิพพานเป็นที่สำคัญดังพุทธพจน์ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคาไหลไปสู่สมุทร บ่าไปสู่สมุทร หลากไปสู่สมุทร แม่น้ำฉันทิ ภิกษุก็ฉันทัน

เหมือนกัน เมื่อเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ทำอริยมรรคมีองค์ 8 ให้มาก ย่อมโน้มไปสู่นิพพาน โนนไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน (ส.ม. (ไทย) 19/97/60)

2) สัมมาอาชีวะเป็นเครื่องวัดความเจริญของพระพุทธศาสนา : ความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมทางพุทธศาสนานั้นสามารถที่จะวัดได้จากว่ายังมีผู้ปฏิบัติอยู่หรือไม่ เพราะว่าตราบใดก็ตามที่ยังมีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 อยู่ ปฏิบัติศีลธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรม ก็ยังมีทรงไว้อยู่ สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ก็ยังมีอยู่ โลกก็จะไม่ว่างจากพระอรหันต์ ดังนั้นก็ชี้ชัดแสดงว่าศาสนายังมีความเจริญรุ่งเรือง แต่ในทางตรงข้ามกันหากไม่มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ไม่มีปฏิบัติศีลธรรม ไม่มีปฏิบัติสัทธรรม และไม่มีปฏิเวธสัทธรรม สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ก็ไม่มีอยู่ ในโลกก็จะว่างจากพระอรหันต์ (ที.ม. (ไทย) 10/214/162)

3) สัมมาอาชีวะเป็นอุดมการณ์ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนา : ในระดับสูงสุดสำหรับผู้ประพฤติพรหมจรรย์ มัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ถ้าเรารักพระพุทธศาสนา รักพระพุทธเจ้าต้องจะบูชาพระองค์ ก็ควรบูชาด้วยการประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทานี้ เพื่อจะได้บรรลุเป้าหมาย อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือการทำประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ความเจริญ แก่มหาชน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่สาวกในครั้งที่ส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกว่าธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสด็จ เจริญทำให้ มากด้วยดีโดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย คืออะไร คือ... อริยมรรคมีองค์ 8 (ที.ม.(ไทย) 10/185/130)

3. จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพที่จะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และส่งเสริมกุศลธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นเครื่องกระตุ้น ดึงดูด สนับสนุน ให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจที่ดีเพราะเมื่อมีเป้าหมายแล้วว่าสิ่งที่ดียังมีความอยากที่จะประพฤติปฏิบัติ อยากลิ้มรสเป้าหมาย อันเป็นคุณค่าที่แท้จริงต่อไป

สัมมาอาชีวะเป็นอาชีพและหนทางสังคมที่สมบูรณ์แบบ สัมมาอาชีวะถือเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา การพัฒนาประเทศชาติจะต้องมีลำดับใน

การพัฒนาโดยเริ่มที่การพัฒนาจิตใจ พัฒนาตนเองก่อนเป็นอันดับแรก และขึ้นสู่การพัฒนาครอบครัวการพัฒนาสังคม ในการพัฒนาจิตใจนั้นในทางพุทธศาสนามุ่งไปที่ ปัญญาหรือมโนกรรม ซึ่งเมื่อพัฒนาแล้วกระบวนการต่างๆก็จะเกิดขึ้นทันทีเหมือนฟันเฟืองที่ตัวหนึ่งหมุนตัวอื่นๆก็จะหมุนตามทันที ในประเทศที่พัฒนาที่เจริญไม่ว่าจะเป็นสังคมใดก็ตามล้วนต้องการคนเก่งคนดี มีฝีมือ มีประสบการณ์ เพราะหากมีคนเช่นนี้อยู่แม้เพียงคนเดียวประเทศชาติสังคม

สรุปว่า เมื่อมีเป้าหมายในการประพฤติปฏิบัติในขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ ในขณะที่เราปฏิบัติหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือเมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้นวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของเขาก็ดำเนินไปสู่ความดีที่ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) การพูดที่ถูกต้อง (สัมมาวาจา) การงานก็ถูกต้อง (สัมมากัมมันตะ) อาชีพที่กระทำถูกต้อง (สัมมาอาชีพะ) ความเพียรความพยายามที่ถูกต้อง (สัมมาวายามะ) การระลึกที่ถูกต้อง (สัมมาสติ) และสมาธิที่ถูกต้อง (สัมมาสมาธิ) บุคคลก็ได้ชื่อว่า เดินตามทางของอารยชน มุ่งสู่ความอริยะอย่างสมบูรณ์ได้ ซึ่งก็คือเข้าสู่แดนนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการประพฤติปฏิบัติหลักมัชฌิมาปฏิปทานี้และสามารถอยู่ร่วมและสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างรู้เท่าทันและรู้ตามความเป็นจริงได้

วิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมของหลักสัมมาอาชีพะในมรรคมีองค์ 8

หลักสัมมาอาชีพะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาปัญญา มีเหตุผล รู้จักคุณและโทษสามารถตรวจสอบและแก้ไข้ปัญหาของชีวิต การใช้ปัญญาเพื่อพิจารณานั้นมีจุดเริ่มต้นจากการรู้จักคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลโดยตนเอง การปฏิบัติจึงจะนำไปสู่ความเห็นชอบทางปัญญา คือความเป็นผู้มีวิจาร์ณญาณ อันเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่จุดหมาย คือประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและสังคม สัมมาอาชีพะเกี่ยวพันบุญกิริยา สัมมาอาชีพะหรือการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องสุจริตนั้นยังเป็นการเกี่ยวพันบุญกิริยาทั้งสามด้านคือ ทานมัย บุญเกิดจากการให้ทาน สิลมัย บุญเกิดจากการรักษาศีลและภาวนามัยบุญเกิดจากการตั้งมั่นเจริญภาวนา สัมมาอาชีพะและมรรคปฏิบัติมีความเกี่ยวพันกัน สัมพันธ์กันโดยเริ่มจากการสร้างความเห็นต่อการเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องก็มีวิธีคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้ด้วยความเห็นเหตุเป็นผล คิดละเอียดถึงประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ชัดเจนแล้ว จึงแสดงออกด้วยกายวาจาและการกระทำ นำไปสู่การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง และเพียรพยายามไปสู่สิ่งที่ถูกต้อง ด้วยการระลึกรู้ในการทำหน้าที่ของตนอย่างมีสติ

และมีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวในการเลี้ยงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตนั้นเมื่อกระบวนการของมรรคดำเนินไปเช่นนี้ ผู้เลี้ยงชีพขบยอมประสบการณ์กับความสุขในหน้าที่การงานของตน มีความเบิกบานในการเลี้ยงชีพ ดำเนินชีวิตได้ด้วยความเป็น คุณค่าทางจริยธรรมของสัมมาอาชีวะต่อผู้อื่นและระบบทางสังคม การเลี้ยงชีพขบยอมมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยความประพฤติอันถูกต้องดีงามทั้งสามด้าน คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่ละเมิดศีลธรรม ไม่ทำการทุจริตชั่วร้ายใดๆ เป็นผู้มี “หิริโอตตัปปะ” คือ ความรู้สึกละอายและกลัวต่อบาปและความชั่วความรู้สึกนี้จะควบคุมกาย วาจาและใจให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม สัมมาอาชีวะเป็นเครื่องสนับสนุนคุณค่าจริยธรรมต่อระบบทางสังคม เป็นเครื่องประกันชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษยชาติ การเลี้ยงชีพขบยอมตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น ส่งผลตั้งแต่การดำรงชีพระดับพื้นฐานทางสังคมคือครอบครัว ก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีปรองดอง ความเข้าอกเข้าใจ ความเห็นใจซึ่งกันและกัน ขยายผลไปสู่ชุมชนที่เอื้ออาทรและกระจายไปสู่ความสงบเย็นของคนในสังคมแม้ว่าการเลี้ยงชีพในสังคมจะมีความหลากหลาย แต่การเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตขบยอมธรรมที่ถูกต้องทั้งกฎหมายและศีลธรรมจะเป็นหลักประกันการเลี้ยงชีพให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคง

หลักในสัมมาอาชีวะจะต้องมีพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสุขทั้งตนเองและบุคคลอื่น เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในสังคมโดยรวม สร้างเสริมความสงบสุขให้เกิดแก่สังคม ถ้าคนในสังคมเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต จะเป็นการลดปัญหาทางสังคมต่างๆ การตระหนักในหน้าที่การงานอันบริสุทธิ์เสมอกันของคนในสังคมย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสงบเย็นเป็นสุขได้ คุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบการเมือง การเมืองปัจจุบันมีปัญหาในเรื่องทุจริตดังปรากฏจากสื่อต่างๆ การทุจริตเกิดจากขาดหลักสัมมาอาชีวะ หลักสัมมาอาชีวะจะมีคุณค่าต่อนักการเมืองหากนำไปปฏิบัติจะเกิดความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้ไม่ละเมิดสิ่งที่ผิดกฎหมาย คุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบการปกครอง สัมมาอาชีวะกับคุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบการปกครองนั้น มีความจำเป็นต่อระบบการพัฒนาประเทศโดยรวม เป็นกลไกที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งผู้ที่ปกครองและผู้ที่ถูกปกครอง การปฏิรูปการเมืองการปกครองตามแนวคิด ธรรมมาภิบาล คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลภาระหน้าที่ต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองคลองธรรมแนวคิดนี้จะช่วยพัฒนาสังคมทั้งระบบ ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ หลักสัมมาอาชีวะที่มีคุณค่าต่อจริยธรรมทางเศรษฐกิจจะช่วยให้มีความสุขในระดับหนึ่ง คือเมื่อมีเศรษฐกิจดี ก็เป็นปัจจัยเอื้อให้ความเป็นอยู่และกิจกรรมในด้านอื่นๆ ของ

ชีวิตได้ไปด้วย นอกจากนั้นยังเป็นปัจจัยพื้นฐานซึ่งทำให้เกิดความพร้อมในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้นไป ปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นก็คือ การมีสัมมาอาชีพ การที่ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน การมีความซื่อสัตย์ในการทำธุรกิจ จะส่งผลให้การลงทุนมีความน่าเชื่อมั่น จึงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นไปในที่ที่ดี คุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรมสัมมาอาชีพหรือการเลี้ยงชีพนั้นมีคุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรมตั้งแต่ระดับต้นหรือระดับมูลฐาน ระดับกลาง และระดับสูง ประกอบด้วยจริยธรรมขั้นมูลฐาน เรียกว่า เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรมชั้นกลางเรียกว่า “กุศลกรรมบถ 10 ประการ จริยธรรมชั้นสูง เรียกว่า อริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐ บ้าง เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ข้อปฏิบัติทางสายกลาง

1. คุณค่าทางจริยธรรมของสัมมาอาชีพต่อสังคม

การเลี้ยงชีพขอบมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยความประพฤติดันถูกต้องดีงามทั้งสามด้าน คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่ละเมิดศีลธรรม ไม่ทำการทุจริตชั่วร้ายใดๆ เป็นผู้มีความรู้สึกละอายและกลัวต่อบาปและความชั่วความรู้สึกละอายจะควบคุมกาย วาจาและใจให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม และที่ชอบบริสุทธิ์สะอาดจากความชั่วทรามทั้งปวง จริยธรรมทางกายนั้น ไม่ว่าจะเคลื่อนไหวในอิริยาบถใด จะมีความสุขสบายเรียบร้อย นุ่มนวล ไม่แสดงกริยากระด้างหยาบคายต่อผู้ใด โดยเฉพาะกับผู้ใหญ่ ผู้เจริญด้วยวัยวุฒิ ผู้มีกริยาดีงามย่อมมีเสน่ห์ เป็นที่รักใคร่ของผู้ที่ได้พบเห็นจริยธรรมทางวาจา คือ พูดแต่ถ้อยคำที่สุภาพ นุ่มนวล พูดความจริง ไม่ปดเท็จหยาบคาย ไม่พูดส่อเสียด ยุแหย่ ใช้ถ้อยคำต่ำ สบถ หรือหยาบโหล่นแต่การพูดคุยกันระหว่างเพื่อนหรือคนคุ้นสนิสนั้นจะพูดคุย แห่เข้า สนุกสนานกันได้อย่างเสรีภายในขอบเขตควร แต่กับคนทั่วไปควรกล่าวแต่ถ้อยคำสุภาพไพเราะ หวานหูเป็นคำชมที่จริงใจ โดยกล่าวสรรเสริญผู้นั้นได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เขาจะมีความรู้สึกที่ดีที่ความดีของเขาเป็นที่ประทับใจผู้อื่น ผู้ที่มีวาจาอ่อนหวานนุ่มนวล ยิ่งถ้าประกอบด้วยเมตตาแล้ว คำพูดนั้นจะแสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจที่แจ่มใส มีพลัง จะเป็นผู้มีเสน่ห์อย่างมากเป็นที่ติดเนื้อต้องใจของคนที่ได้รู้จักจริยธรรมทางใจนั้นสำคัญที่สุด เพราะใจเป็นกลไกที่ควบคุมและบงการการกระทำทางกายและวาจาของมนุษย์ ผู้มีจริยธรรมทางใจสูง จะแสดงออกให้เห็นได้ทางกายและวาจาเขาจะเกลียดการทุจริตในทุกรูปแบบ และการกระทำอันผิดศีลธรรมใดๆ จิตของเขาจะเปี่ยมด้วยเมตตากรุณาต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยปราศจากอคติคุณค่าทางจริยธรรมต่อผู้อื่นของสัมมาอาชีพ จึงเป็นการฝึกฝนพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้าน คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยเว้นจากการประพฤติดีด้วยทุจริตทั้งสาม นอกจากจะ

ทำให้ตนเองได้รับผลที่ดีแล้ว ยังจะส่งผลดีแก่บุคคลอื่นด้วย จะส่งผลให้ไม่เกิดการเบียดเบียน ทำร้ายกันและกันทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน จริยธรรมขั้นพื้นฐานมีในบุคคลใด บุคคลนั้น ย่อมตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนใคร สามารถเลี้ยงชีวิตได้อย่างถูกต้องของคลองธรรม ที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นจากหลักการเลี้ยงชีพโดยมีจริยธรรมเป็นพื้นฐาน

2. คุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบทางสังคม

ระยะเวลาที่ยาวนานที่ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยยึด รูปแบบมากกว่า ความเป็นจริง กลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังลึกและยึดมั่นว่ารูปแบบที่ถือปฏิบัติมานานนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรม เช่น การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง การจัดตั้งรัฐบาล การปกครองภายใต้ระบอบราชาธิปไตย การถือเสียงข้างมาก ตลอดจนการแข่งขันเสรี การลงทุน การผลิต การค้า การตลาด การสื่อสาร และการบริโภค มิใช่เนื้อแท้หรือสาระสำคัญ และมีใช่เป้าหมายหลักของประชาธิปไตย จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาการมีรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถป้องกันการปฏิวัติรัฐประหารได้แต่อย่างใด การเลือกตั้งทั่วไปได้พัฒนาการทุจริตกลไกอย่างซับซ้อนมากขึ้น เป็นที่มาของรัฐบาลที่มีใช่เป็นของปวงชนแต่กลับเป็นแหล่งแสวงผลประโยชน์ของนักการเมือง นักธุรกิจ โดยอาศัยระบบราชการเป็นเครื่องมือ อาศัยเสียงข้างมาก ใช้เสียงประชาชนเป็นข้ออ้างในการสร้างอิทธิพล และการทุจริตคอร์รัปชันอย่างมโหฬาร ภายใต้กระบวนการการแข่งขันเสรีนับเป็นความโชคร้ายของประเทศไทย ที่ประชาชนผู้มีส่วนสำคัญของสังคม ต่างออกมาร่วมกันรับผิดชอบ ด้วยการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยการสร้างความเป็นกลางให้แก่สังคมนั้นเอง เพราะภาวะของความเป็นกลาง นั้นต้องเข้าข้างสิ่งดี คนดี เพื่อให้เกิดระบบที่ดี คนดี ย่อมสร้างระบบดี คนเลวย่อมสร้างระบบเลว ระบบเลว จะคอยกัดกันคนดี ให้ทำดีได้ยาก ในขณะที่เดียวกันก็จะเปิดช่องทางให้คนเลว ทำเลวได้สะดวก และง่ายขึ้นส่วนระบบดี จะส่งเสริมให้คนดีได้ทำดีมากขึ้น ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็จะคอยป้องกันคนเลว ให้ทำเลวได้ยากขึ้น นี่คือนโยบายสร้างสมานฉันท์ที่แท้จริง

ดังนั้น การตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จะต้องช่วยกันออกมาแสดงตัวตนและชี้้นำความถูกต้อง และเป็นธรรมแก่สังคมให้เดินตามแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรมสัมมาอาชีวะเป็นเครื่องสนับสนุนคุณค่าจริยธรรมต่อระบบทางสังคม เป็นเครื่องประกันชีวิตที่ดีที่สุดในมนุษยชาติ การเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น ส่งผลตั้งแต่การดำรงชีพระดับพื้นฐานทางสังคมคือครอบครัว ก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีปรองดอง ความเข้าอกเข้าใจ ความเห็นใจซึ่งกันและกัน

ขยายผลไปสู่ชุมชนที่เอื้ออาทรและกระจายไปสู่ความสงบเย็นของคนในสังคมแม้ว่าการเลี้ยงชีพในสังคมจะมีความหลากหลาย แต่การเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตชอบธรรมที่ถูกต้องทั้งกฎหมายและศีลธรรม จะเป็นหลักประกันการเลี้ยงชีพให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคง หลักในสัมมาอาชีวะจะต้องมีพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสุขทั้งตนเองและบุคคลอื่น เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในสังคมโดยรวม สร้างเสริมความสงบสุขให้เกิดแก่สังคม ถ้าคนในสังคมเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต จะเป็นการลดปัญหาทางสังคมต่างๆการตระหนักในหน้าที่การงานอันบริสุทธิ์เสมอกันของคนในสังคมย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสงบเย็นเป็นสุขได้

3. คุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรม

สัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพนั้นมีคุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรมตั้งแต่ระดับต้นหรือระดับมูลฐาน ระดับกลาง และระดับสูง ประกอบด้วย

- 1) ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ
- 2) ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ในการไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน
- 3) การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบไม่พูดเพ้อเจ้อ
- 4) การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินอกใจ
- 5) การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิดที่มีโทษ ประกอบอาชีพที่ชอบธรรม
- 6) ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีเกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่
- 7) การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา หรือความรู้สึกสุขทุกข์ตลอดจนไม่สุข ไม่ทุกข์ จิต และธรรม รวม 4 ประการ ให้รู้เท่าทันเห็นทั้งความเกิด ความดับ
- 8) การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบมีสมาธิอย่างแน่วแน่สัมมาอาชีวะเป็นการเลี้ยงชีพชอบที่สามารถยกระดับจิตใจของบุคคลให้สูงขึ้นไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากระดับพื้นฐานด้วยการไม่เลี้ยงชีพในทางที่ผิด ให้อยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงานแล้วพัฒนาขึ้นไปสู่หลักกุตลกรรมบถ 10 ด้วยการเฝ้าระวังรักษาไม่ให้ชีวิตดำเนินไปในทางที่ผิด ด้วยการงดเว้นจากการเลี้ยงชีพที่ผิดทั้งสามทางคือทางกาย วาจา ใจ เมื่อเฝ้าระวังและตรวจสอบตนเองด้วยสติอยู่เสมอแล้วว่า การงานที่กระทำอยู่เป็นสิ่งที่สุจริตชอบธรรม ไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม ก็สามารถพัฒนาจิตใจของตนให้พ้นไปจากการยึดติดทรัพย์สินเงิน

ทอง และเข้าใจคุณค่าการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงไม่เดือดร้อน และสามารถสร้างความสุขให้แก่ตนและสังคมได้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

(1) สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนกายสุจริต สัมมาอาชีวะเป็นหลักการประกอบอาชีพที่ไม่มุ่งเบียดเบียนผู้อื่น แต่ตรงกันข้ามกลับมุ่งให้ความช่วยเหลือเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่เอาไรดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหง แต่คอยสนับสนุนและหิบบิ้น การแสดงออกซึ่งการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของหลักสัมมาอาชีวะถือว่าการกระทำดีทางกายที่เห็นได้ชัด การกระทำที่บ่งบอกว่าเป็นการกระทำที่เป็นกายสุจริต ได้แก่- ไม่เบียดเบียน ไม่สรรเสริญการเบียดเบียนชีวิต ร่างกายของผู้อื่น มีเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข- ไม่ทำความผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ส่งเสริมการทำผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่นเช่น ไม่ขโมย ฉ้อโกง หลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่น มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข- ไม่ทำความผิดทางเพศ เช่น ไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่ประพฤติหรือแสดงอนาจารทางเพศ ไม่ขายบริการทางเพศ เป็นต้น- ไม่เสพและไม่ส่งเสริมการเสพสิ่งมีนเมาทุกชนิดหากพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว การกระทำดีทางกายหรือกายสุจริตนั้นย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีล 5 และกุศลกรรมบถส่วนที่เป็นกายสุจริต 3 ซึ่งเป็นเหมือนแบบแผนขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะเกื้อหนุนกายสุจริตหรือการเลี้ยงชีพชอบทางกาย

(2) สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนวิสุจริต สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนการประกอบวิสุจริต คือส่งเสริมสนับสนุนให้กล่าวคำสัตย์จริง ไม่พูดเท็จ หลอกลวง ตลอดจนการพูดจาไพเราะสุภาพ ให้กำลังใจผู้อื่นที่กำลังเดือดร้อน พูดแต่ในสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะการมีอาชีพที่สุจริตจะต้องไม่ใช่วาจาเป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์ให้ตนเอง ต้องไม่พูดจาให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน แยกแยกตลอดจนการพูดจาที่จะเป็นการบั่นทอนคุณงามความดีในตน การประกอบวิที่สุจริตก็คือการงดเว้นจากการผิดหลักของศีล ในข้อ 4 คือ เว้นจากการพูดปดและกุศลกรรมบถด้านวิสุจริต สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนมโนสุจริต การประกอบอาชีพที่ตั้งอยู่บนหลักสัมมาอาชีวะย่อมจะเป็นการกล่อมเกลา และพัฒนาจิตใจให้เกิดมโนสุจริต อันได้แก่ไม่คิดโลภอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นเลี้ยงชีพ และคิดเห็นในทางที่ถูกที่ควรการดำเนินชีวิต สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนการพัฒนาจิต

การเลี้ยงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นหลักการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เพราะเป็นการขัดเกลาความบริสุทธิ์ทางจิตใจ สามารถส่งเสริมให้เกิดความตั้งมั่นในการ

ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินชีวิตอย่างเป็นระบบแบบแผนสามารถสร้างขวัญกำลังใจให้กับตนเองได้เมื่อคราวเหนื่อยยากลำบาก ในขณะที่เดียวกันการเลี้ยงชีพที่ดีด้วยความบริสุทธิ์ไม่คดโกงหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน สัมมาอาชีวะจะเกื้อหนุนการพัฒนาปัญญา โดยเฉพาะสัมมาอาชีวะเกื้อหนุนกายสุจริต คือ การประพฤติชอบทางกาย เว้นจากการหาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ไม่เบียดเบียนชีวิตหรือร่างกายผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดต่อทรัพย์สินของคนอื่น ในขณะที่เดียวกันก็มีความสงสารบุคคลอื่นให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก สัมมาอาชีวะในแง่การเกื้อหนุนกายสุจริตจะต้องควบคู่ไปกับการเกื้อหนุนวจีสุจริตด้วย ได้แก่ การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา คือ การพูดแต่ความจริง ไม่พูดเท็จ พูดเพื่อประสานประโยชน์ เป็นต้น

นอกจากนี้สัมมาอาชีวะยังต้องผสมผสานไปกับการทำความดีทางใจ คือ การคิดดี ไม่คิดโลภอยากได้ของผู้อื่น คิดเห็นในทางที่ถูกต้องชอบธรรมหลักสัมมาอาชีวะไม่ได้มุ่งเน้นการมีฐานะมั่งมีหรือยากจน แต่มุ่งเน้นวิธีการแสวงหาทรัพย์อย่างไร และใช้จ่ายทรัพย์นั้นอย่างไร รวมไปถึงคุณค่าทางจิตใจและทางปัญญาที่รู้เท่าทัน เข้าใจคุณค่าและประโยชน์ของทรัพย์ มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของเงิน อันจะทำให้ทรัพย์กลายเป็นเหตุเพิ่มพูนความทุกข์แก่ชีวิต ผู้มีสัมมาชีพจึงเป็นผู้ที่ทำงานแสวงหาทรัพย์ด้วยวิธีการที่ชอบธรรม นำทรัพย์ที่ได้มาใช้เลี้ยงตนเผื่อแผ่แบ่งปันผู้อื่น และใช้ทรัพย์ในทางที่เป็นบุญ

บทสรุป

หลักธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 เพราะเป็นกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติตามแล้วทำให้เกิดปัญญาญาณ ทำให้คลายความยึดมั่นถือมั่นและบรรลุป่าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้ในมรรคมีองค์ คือแนวทางในการปฏิบัติ หรือแนวทางการดำเนินชีวิตอันจะนำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ ความดับทุกข์ สำหรับมรรคเกิดขึ้นโดยมีฐานะเป็นวิธีการที่คนนำเอากฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนให้เข้าใจถึงกระบวนการดับทุกข์ คือ เป็นวิธีปฏิบัติของคนที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการธรรมชาติให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติที่ว่า เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ดังนั้น มรรคจึงเป็นหลักกลางในการประพฤติปฏิบัติตามองค์ประกอบภายในมรรคให้ครบองค์ เพื่อให้ถึงซึ่งเป้าหมายทางแห่งความดับทุกข์นั่นเอง ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคมีองค์มาปฏิบัติหรืออริยสัจข้อสุดท้าย คือมรรค เป็นประมวลหลักความประพฤติ ปฏิบัติหรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่

จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่รู้ เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง หรือ เป็นวิธีการใช้กฎเกณฑ์แห่งกระบวนการของธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตจนถึงที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ .(2543). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ผศ.บุญมี แทนแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์พิมพ์*. ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- พระครูวินัยธรคุณ จนทลีโล, (2560). *กระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เจริญพุทธบูรณาการในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต).(2541).*พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ*.พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (2538).(ป.อ.ปยุต โต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2503). *อริยมรรคทางดับทุกข์. คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระปราโมทย์ ปาโมชโช.(2551). *หนังสือประทีปส่องธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 13 .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- มูลนิธิศึกษาเผยแพร่พระพุทธศาสนา. [ออนไลน์]. <https://www.dhammadhome.com>
[7 กุมภาพันธ์ 2562]

